

STALIŠČA STROKOVNIH DELAVCEV DO FOLKLORNE DEJAVNOSTI V OSNOVNIH ŠOLAH S POSEBNIM PROGRAMOM VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA

BOJAN KOVAČIČ
Pedagoška fakulteta, Univerza v Mariboru
bojan.kovacic@um.si

NEJC ČERNELA
Vrtci občine Moravske Toplice
nejc.cernela@gmail.com

Izvleček: Prispevek preučuje stališča strokovnih delavcev v osnovnih šolah s posebnim programom vzgoje in izobraževanja, povezanim s folklorno dejavnostjo. V raziskavi je sodelovalo 240 strokovnih delavcev iz vseh 28 slovenskih vzgojno-izobraževalnih zavodov, ki izvajajo omenjeni program. Anketiranci so na podlagi 5-stopenjske lestvice označili svoje strinjanje s trditvami, ki se nanašajo na formalno izobrazbo in folklorne dejavnosti, vključevanje folklornih vsebin in dejavnosti, odnos do folklorne in delo v razredu ter uporabo folklornih vsebin v terapevtske namene. Glavne ugotovitve se nanašajo na dejstvo, da strokovni delavci tekom institucionalnega izobraževanja niso pridobili dovolj znanja za posredovanje folklornih vsebin pri delu z učenci s posebnimi potrebami, kar kaže na to, da je v zavodih, ki izvajajo posebni program vzgoje in izobraževanja, na tem področju še veliko možnosti napredka glede vključevanja folklornih vsebin in dejavnosti, s poudarkom na ljudskih plesih, ljudskih pesmih, ljudskih rajalnih igrah ter šegah in navadah. Temu pritrjuje ugotovljeno dejstvo, da imajo strokovni delavci zelo pozitiven odnos do folklorne nasploh. Ugotovitve lahko predstavljajo izhodišče za prihodnje raziskave, ki bi potrdile nujnost interdisciplinarnega pristopa različnih znanstvenih področij (specialne in rehabilitacijske pedagogike, glasbene didaktike, folkloristike, etnokoreologije, glasbene terapije, psihologije in kineziologije).

Ključne besede: folklorna dejavnost, folklorne vsebine, otroci s posebnimi potrebami, osnovne šole s posebnim programom vzgoje in izobraževanja, stališča strokovnih delavcev

VIEWS OF PROFESSIONALS REGARDING FOLKLORE ACTIVITIES IN PRIMARY SCHOOLS WITH A SPECIAL EDUCATION PROGRAM

Abstract: The paper examines the views of professionals in primary schools with a special education program in relation to folkloric activities and content. The research involved 240 professionals from all 28 Slovenian educational institutions implementing the program. Respondents rated their agreement on statements related to formal education and folklore activities, inclusion of folklore content and activities, attitudes towards folklore and classroom work, and use of folklore content for therapeutic purposes on a

5-point scale. The main findings relate to the fact that during institutional training, professionals did not acquire sufficient knowledge to teach folkloric content when working with students with special needs, suggesting that there are still many opportunities for progress in the integration of folkloric content and activities, with a focus on folk dances, folk songs, folk games and customs and habits, in institutions that implement the special education program of education. This is confirmed by the fact that the professionals have a very positive attitude towards folklore in general. The results can represent a starting point for future research, which would confirm the need for an interdisciplinary approach in different scientific fields (special and rehabilitation education, music didactics, folklore, ethnochoreology, music therapy, psychology and kinesiology).

Keywords: folklore activity, folklore content, children with special needs, primary schools with special education program, views of professionals

V tem prispevku se osredotočamo na folklorno dejavnost in ožamo fokus na področje folklorne ter folklornih dejavnosti in vsebin pri delu z otroki s posebnimi potrebami. Prispevati želimo k zavedanju izobraževalnega potenciala, ki ga ima folklorna dejavnost v vzgojno-izobraževalnih zavodih, ki izvajajo posebni program vzgoje in izobraževanja, in tudi širše. Zavedanje pomena ljudskega glasbenega izročila v vzgojno-izobraževalnem procesu nasploh je pomembno. Vendar, kot navaja Knific (2007), brez ustreznega poučevanja elementov plesa od učenca ne moremo pričakovati, da bo pokazal pristen odnos do tega, kar mu slovensko ljudsko plesno izročilo ponuja. Koban Dobnikova (2005, str. 64) izpostavi, da je »ljudski ples bogat vir vzgojnih in izobraževalnih vsebin«.

V skrbi za razvoj glasbenega talenta učencev s posebnimi potrebami, kamor se implicitno ali eksplicitno umešča plesni talent, se lahko opiramo na kriterije potencialnega plesnega talenta (Baum idr., 2004). Nabor na področju sposobnosti vključuje: telesni nadzor (nadzira po občutku, se lahko prilagaja, ohranja ravnotežje na eni nogi, ima moč v nogah, rokah in trupu, vzdržuje korekcije), koordinacijo in gibčnost (lahko kombinira gibe, izvaja kompleksne lokomotorne/gibalne vzorce, ločeno giba posamezne dele telesa, se prosto giblje v prostoru, se hitro giblje), prostorsko zavedanje (zaveda se drugih ljudi, prilagaja se drugim plesalcem in prostoru, poravnava se po krogu ali liniji, je točen v času in prostoru), spomin in priklic (zapomni si podatke, izvaja brez posnemanja, natančno opazuje in ponovi gibe, je zmožen graditi sekvence), ritem (s telesom izraža ritem, natančno ponavlja ritmične vzorce, anticipira/predvideva, čaka na pravi trenutek za začetek, najde osnovni pulz ali ritem). Področje motivacije vključuje: sposobnost osredotočanja (usmerja pozornost, popolno se posveča gibanju, je zainteresiran in vključen v razredne aktivnosti), vztrajnost (ne preda se zlahka, vadi, napreduje, vzame si čas za premislek, poskuša do pravilne izvedbe). Ustvarjalnost vključuje: ekspresivnost (kaže zadovoljstvo v gibanju, izvedba je intenzivna in energična, je popolnoma vključen, izraža občutke), gibalne kvalitete (prikazuje različne dinamike, gibanje v ravneh, smereh,

stilih, subtilno komunicira, gibanje je popolno, povezuje dele telesa), improvizacijo (odziva se spontano, osredotočeno ustvarja realnost, prikazuje podrobnosti, odgovori so presenetljivi ali nenavadni). Opažamo manko raziskav, ki bi prenašale kriterije plesne izvedbe na populacijo otrok s posebnimi potrebami. Verjamemo pa, da celotna glasbenopedagoška stroka v vzgojno-izobraževalnih zavodih nasploh sprejema pozitivne učinke gibanja in plesa ter skrbi za pogosto vključevanje različnih oblik gibalno-plesnih aktivnosti v pouk glasbe. Koban Dobnikova (2005) poudarja zagotavljanje glasbenih spodbud za gibanje in ples, zavedanja pomena pesmi, uporabo gibalnih in rajalnih iger, pantomime, spontane in usmerjene gibalne igre z vlogami, gibno plesno in govorno dramatiziranje, gibalne didaktične igre in ples, kar je na tem področju del sodobne prakse. Avtorica izpostavi tudi pomembne vsebinske vidike gibalno-plesne aktivnosti v vzgojno-izobraževalni praksi: oblikovanje celostne podobe učenca, preventivno in terapevtsko delovanje pri različnih motnjah, spodbujanje doživljanja in razmišljanja, aktivacijo telesne, čustvene, razumske in duhovne zmožnosti učenca, kompleksnost gibalno-plesnih aktivnosti. Gibalno-plesne aktivnosti imajo v vzgojno-izobraževalni praksi pomembno mesto in prinašajo koristi. Koban Dobnikova (2005) navaja tudi razsežnosti ciljev gibalno-plesnih aktivnosti: kognitivni, telesno-gibalni, socialni, čustveni, motivacijski, estetski in moralno-etični cilji.

Uvodoma izpostavimo še raziskavo Deansa (2016), ki priča o tem, da je učenje plesa preko igre dobra izbira pri učencih prvega triletja. Učenci namreč pridejo iz različnih okolij, toda vsem je skupno področje igranja, iz katere je potrebno izhajati. Raziskava je pokazala, da je ples povezovalac gibalno-ritmične dejavnosti in usvajanja socialnih spretnosti. Učenci torej preko plesa dosežejo določeno stopnjo zavedanja samih sebe in kolektiva, v katerem delujejo. To jim nudi odlična izhodišča za nadaljnji razvoj in s tem spoznavanje šole kot živega sistema, v katerem veljajo določena pravila, sicer sam po sebi ne more funkcionirati. Tudi raziskava, ki je po osemtedenskem izobraževalnem programu preučevala učinke plesa (Lobo in Winsler, 2006), je pokazala, da ima ples zelo veliko vlogo pri pridobivanju socialnih spretnosti. Izvedena je bila na primeru štiridesetih otrok, ki so prihajali iz socialno ogroženih družin in bili naključno razdeljeni v dve skupini – eksperimentalno in kontrolno. Pri tistih, ki so dvakrat tedensko obiskovali plesni program, je bil opažen napredek na področju pozornosti, vedenja, povezovanja uma s telesom, komunikacije, varnosti in stikov.

Na predpostavki o pozitivnih učinkih plesa ter obravnave folklorne dejavnosti in vsebin ter ob vpogledu v možnosti izvajanja folklorne dejavnosti v posebnem programu vzgoje in izobraževanja v prispevku preučujemo stališča strokovnih delavcev slovenskih šol s posebnim programom vzgoje in izobraževanja do formalne izobrazbe in folklorne dejavnosti, vključevanja folklornih vsebin in dejavnosti ter njihov odnos do folklorne, dela v razredu in uporabe folklornih vsebin v terapevtske namene. Implicitno želimo poudariti pomen interdisciplinarnega povezovanja, ki bi lahko privedlo do oblikovanja didak-

tičnih načel in priporočil ter specifične metodike poučevanja ljudskih plesov in ostalih folklornih vsebin pri delu z otroki s posebnimi potrebami.

FOLKLORA

Besedo folklor je prvič uporabil John Thoms leta 1846 v Angliji kot skovanko besed *folk* (ljudstvo) in *lore* (poznavanje) (Stanonik idr., 2004). *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (Slovenska akademija znanosti in umetnosti in Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, 2015) geslo folklor opredeljuje kot: »ljudska duhovna kultura«. »Folklor – etnol. ljudska duhovna kultura; spontana, v glavnem nešolana, na ustni tradiciji temelječa ustvarjalnost širšega sloja prebivalstva. Zajema ljudsko pesništvo, prozo, glasbo, ples; vključuje etnološka, regionalna, tradicijska in religijska izročila.« (Bučar idr., 2006, str. 296)

Folklorna skupina je navadno skupina enakomislečnih ljudi, ki predstavlja zametke plesnega dogajanja posameznih pokrajin. V svoje nastope vnašajo plese, šege in navade, ki se smiselno dopolnjujejo in povezujejo. Navadno jih spremljajo godci, ki poskrbijo za poustvarjanje vzdušja, kakršno je bilo nekoč (Knific, 2005). Folklorna skupina preko druženja z glasbo in s plesom nudi odlično priložnost za zблиževanje na družinski, prijateljski ali kolektivni ravni. Folklorna skupina seznanja občinstvo z »ljudsko plesno in pevsko tradicijo predvsem na svojih nastopih, na raznih prireditvah, na festivalih ali pa na celovečernih koncertih. Z gostovanj v tujini pa predstavlja slovensko raznolikost širokemu občinstvu.« (Janžič, 2007, str. 11–12) Danes imamo v Sloveniji približno 500 folklornih skupin, bodisi odraslih bodisi otroških. Otroške so navadno oblikovane znotraj interesnih dejavnosti na šoli, odrasle pa v okviru društev (Ferenc Trampuš, 2016). Dejstvo kaže na bogato ljubiteljsko kulturo. Po drugi strani se kaže, da zanimanje za folkloro upada. Pogosto se jo pojmuje kot zastarelo, podeželsko in nazadnjaško (Ramovš, 1999), čeprav ponuja pregled nad kulturno-zgodovinskim dogajanjem. Za to so po mnenju Glatzove (2006) deloma krive folklorne skupine same, saj jo ponujajo kot nekaj, kar je bilo nekoč in nima nič opraviti s sedanostjo. V resnici bi to morala biti povsem sodobna umetniška praksa, ki bi s sodobnimi modeli prišla naproti širšim množicam in soustvarjala kulturno dediščino. Folklor ni samo preoblačenje v obleke naših prednikov, ampak je tudi življenje v njihovo čustvovanje ter doživljanje praznovanj, ki počasi izumirajo (Delavsko prosvetno društvo Svoboda in in Folklorna skupina Bolnišnica (Ptuj), 2006). Zato so za ohranjanje ljudskega izročila pomembne odrske postavitve, pri katerih poleg ljudskih pesmi, ljudskih iger, ljudskih glasbil, instrumentalne glasbe, dramske igre, rekvizitov, folklornih kostumov, narečnega govora osrednje mesto zavzema ljudski ples.

Folklorna dejavnost kot ljubiteljsko udejstvovanje predvsem folklornikov je izrednega pomena za ohranjanje in poustvarjanje ljudskega izročila. Promo-

cija dejavnosti med učitelji oz. različnimi profili strokovnih delavcev bi lahko pripomogla k izgradnji zavedanja o izobraževalnem potencialu na različnih ravneh izobraževanja, ki ga ta dejavnost ima.

FOLKLORNE VSEBINE

Na Slovenskem je ljudski ples človeka spremljal po končanem spoprijemanju z vsakodnevnimi opravili, kot so bile trgatve, košnje, žetve, ličkanje koruze ipd. Tudi otroci so se sproščali na podoben način, s to razliko, da je njihovo poplesovanje mejilo na mešanico igre in plesa (Fuchs in Rački, 2004). »Dandanes se z ljudskim plesom dosti srečujemo, gledamo ga na raznih prireditvah, resnih in zabavnih, na proslavah, veselicah, kot okras pa služi mnogim televizijskim oddajam. Le redko pa se upravičeno vprašamo, kaj ljudski ples pravzaprav je in ali to ime upravičeno uporabljamo. O njem navadno govorimo, da je del duhovnega ljudskega izročila, da je ljudska umetnost, a ljudje ga največkrat na kratko imenujejo 'folklor', ker ga pač vidijo v izvedbi folklornih skupin.« (Ramovš, 1980, str. 13)

Tipične folklorne vsebine so poleg ljudskih plesov tudi ljudska glasba, ljudske pesmi, rajalne igre, šege in navade. Za ljudsko glasbo velja, da so njeni ustvarjalci ljudski godci. Ti skorajda ne vključujejo solističnih glasbil. Sicer pa med ljudske inštrumente uvrščamo vsakršen predmet, iz katerega je moč izvabiti zvoke in spada na področje glasbenega izročila. Med vsemi inštrumenti izstopa harmonika, ki je bila na sredini 19. stoletja nepogrešljiv člen ljudskega inštrumentarija. Razlog tiči v njeni kompleksnosti, relativno lahki prenosljivosti in prilagodljivosti (Cvetko, 2008).

Prvenstvo slovenske, še danes zanesljive in sprejemljive definicije narodne/ljudske/folklorne pesmi pripada Alojziju Resu in se glasi: »Vsaka pesem je narodna, kakor hitro jo narod sprejme in (svobodno) poje, ne glede na njeno vsebino ali izvor, ne glede na to, ali je stvaritelj izšel iz ljudskih krogov ali ne, ali je znan ali ni. Nasprotno ni in ne more biti nobena pesem 'narodna', ki v narodnem petju ne živi ali ni živela, najsi v napevu, metriki, občutku in vsebini še tako nalikuje temi, kar smatramo sicer za poseben značaj narodne pesmi.« (Glušič, 2007, str. 85)

Rajalne igre »zajemajo lastnosti otroške igre, psiho-fizično sprostitev ter tudi zasnove plesne tehnike in plesnega ustvarjanja« (Zagorc, 2006, str. 37). Otroci se igrajo že kot dojenčki in pravila iger prilagajajo po svoje. Vanje vnašajo novitete v koraku s časom, uporabljajo moderne pripomočke in se jih igrajo zgolj zaradi tega, da se zabavajo (Arh, 2009). Ramovš (1992) je ugotavljal, da pravzaprav pravih otroških plesov niti ne poznamo oz. da gre pri otroških plesih pravzaprav za otroške igre, ki šele ob ritmičnem gibanju dobijo svoj pravi pomen. Primeri takšnih rajalnih iger so: »Ringa, ringa raja«; »Al' je kej trden most«; »Bela, bela lilija«. Rajalne igre so lahko ljudske ali umetne. Učence

lahko seznanimo z otroško ljudsko glasbo in s številnimi gibalnimi igrami. Obstaja tudi možnost, da jih (ob upoštevanju pravilnih postavitev) ustvarimo tudi sami. Gibalni motiv in ritmični motiv, ki mu sledi, skupaj tvorita ključno komponento rajalnih iger. Slednje prepoznamo po gibanju posameznika ali skupine v prostoru ob govorjenem besedilu (Kroflič in Gobec, 1989).

Šege in navade lahko v grobem razdelimo v tri skupine: šege in navade življenjskega kroga, šege in navade ob delu in šege ob praznikih (Poljak Istenič, 2013).

OTROCI S POSEBNIMI POTREBAMI

Izraz posebne potrebe označuje posameznika, ki se težje prilagaja pričakovanjem in potrebam okolja (Kobolt, 2011). »Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1)« (2011) otroke s posebnimi potrebami deli v naslednje skupine: otroci z motnjami v duševnem razvoju, slepi in slabovidni otroci oziroma otroci z okvaro vidne funkcije, gluhi in naglušni otroci, otroci z govorno-jezikovnimi motnjami, gibalno ovirani otroci, dolgotrajno bolni otroci, otroci s primanjkljaji na posameznih področjih učenja, otroci z avtističnimi motnjami ter otroci s čustvenimi in vedenjskimi motnjami (»Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1)«, 2011, 2. člen). V *Kriterijih za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami* (Zavod RS za šolstvo, 2015) najdemo pomembnejše značilnosti vseh obstoječih skupin otrok s posebnimi potrebami po posameznih stopnjah. Med prilogami tega dokumenta lahko zasledimo tudi kriterije za določitev začasnega spremljevalca za fizično pomoč, v primerih, ko je le-ta potreben za optimalni razvoj otroka. 12. člen »Zakona o osnovni šoli (Zosn-UPB3)« (2006) pravi: »Učenci s posebnimi potrebami potrebujejo prilagojeno izvajanje programov vzgoje in izobraževanja z dodatno strokovno pomočjo ali prilagojene programe vzgoje in izobraževanja oziroma posebne programe vzgoje in izobraževanja. Ti učenci so glede na vrsto in stopnjo primanjkljaja, ovire oziroma motnje opredeljeni v zakonu, ki ureja usmerjanje otrok s posebnimi potrebami.« Vzgoja in izobraževanje otrok s posebnimi potrebami lahko med drugim poteka po *posebnem programu vzgoje in izobraževanja za otroke z zmerno, s težjo in težko motnjo v duševnem razvoju in drugih posebnih programih* (v nadaljevanju *Posebni program vzgoje in izobraževanja*) (»Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1)«, 2011, 5. člen). Izhodišče *Posebnega programa vzgoje in izobraževanja* (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport in Zavod RS za šolstvo, 2014) je proces vzgoje in izobraževanja učencev z zmerno, težjo in težko motnjo v duševnem razvoju, strukturiran na specialni pedagoško-andragoški bazi. Učenci z zmerno, s težjo in težko motnjo v duševnem razvoju zaradi posebnosti potrebujejo veliko spodbud za svoj osebni razvoj. Poseben program vzgoje in izobraževanja delimo na več delov, in sicer na:

- obvezni del, ki traja devet let in vključuje tri stopnje: prvo (I.), drugo (II.) in tretjo (III.),
- nadaljevalni del, ki traja tri leta in vključuje četrto (IV.) stopnjo,
- nadaljevalni del, ki traja osem let – raven Učenje za življenje in delo – in vključuje peto (V.) in šesto (VI.) stopnjo.

Prva dva dela trajata do 18. leta, tretji del programa traja od 18. do 26. leta.

Oddelki posebnega programa so lahko nameščeni v istih stavbah kot redne osnovne šole, osnovne šole s prilagojenim programom ali posebni zavodi (Jurišid, 2020). »Različni ali, kot jih pogosto označimo, drugačni otroci, so del socialnega tkiva. Stvarnost in duhovni prostor skupnosti soustvarjamo in bogatimo vsi, ki živimo v skupnosti. Človeška različnost je gibalno odnosov in razvoja.« (Mikuš Kos, 1999; Petovič, 2014, str. 10)

Zgodnja obravnava (Globačnik idr., 2012) stremi k temu, da izbrana poimenovanja skupin s posebnimi potrebami posameznih držav sovpadajo s šolskimi sistemi le-teh. Slovenija je na tem področju usmerjena v smeri inkluzije (vključevanje otrok s posebnimi potrebami v redne šole in vrtce) in sistema segregacije (vključevanje otrok s posebnimi potrebami v specializirane ustanove).

Strokovnjakom, staršem in učencem pri usmerjanju znatno pomaga »Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1)« (2011). Negativna diskriminacija se ne odobrava, pozitivna pa je dobrodošla, saj odpravlja razlike, ki nepravilno delijo učence. Za čim boljše umestitev otroka v najprimernejšo vzgojno-izobraževalno ustanovo in zagotavljanje optimalnih pogojev za učenje je nujno kvalitetno odkrivanje posameznih primanjkljajev, ovir in motenj ter sposobnosti in funkcioniranja v procesu usmerjanja. V skladu s tem se nato načrtujejo ustrezne prilagoditve ter dodatna strokovna pomoč (Krek idr., 2011).

FOLKLORNA DEJAVNOST V POSEBNEM PROGRAMU VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA

Poučevanje otrok s posebnimi potrebami je oteženo, saj tekom procesa vzgoje in izobraževanja pride do prepletov zunanjih in notranjih dejavnikov, ki z medsebojnimi vplivi zamegljijo mejo med vzročno-posledičnimi povezavami. Osebe lahko slabše zaznavajo stvari, so motorično nekonkurenčne vsakdanjim situacijam in niso sposobne tvoriti zapletenih miselnih procesov (Pečavar, 2004). Folklor v tem primeru ponuja možnosti za napredek, saj, kot navaja Krofličeva (1999, str. 24), »v plesnih aktivnosti deluje telo kot sprejemnik, posredovalec in izvajalec, ko sprejema kinestetične, ritmične in socialne dražljaje ter se odziva nanje. Otrok se pričinja zavedati telesa in njegovih delov, številnih možnosti gibanja v času in prostoru ob različni količini porabljene energije in ob lastnih svojstvenih vzorcih gibanja.« Bucikova (2003) v zvezi z gibalno oviranimi otroki navaja, da že, denimo, telesni in očesni stik pri gibalno oviranih otrocih in njihovih soplesalcih pomembno prispevata k temu, da se spro-

stijo kanali komunikacije. Zainteresiranost za dejavnost kar naenkrat naraste, z njo pa se večja tudi želja po raziskovanju sposobnosti svojega telesa in uma. Otroci po tem hrepenijo. Ples jim ponuja ogromno paleto izzivov in možnosti, da uporabijo vsa čutila. Pazljivo je potrebno izbrati vsebine, saj lahko ob pretiranem vsiljevanju pride do neželenega učinka, ki ga je zelo težko popraviti.

V posebnem programu vzgoje in izobraževanja je folklor ena izmed možnih interesnih dejavnosti (Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod RS za šolstvo, 2004a). *Posebni program vzgoje in izobraževanja* (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport in Zavod RS za šolstvo, 2014) omogoča vključevanje učencev v izbirne vsebine na IV. in V. stopnji (2 uri na teden). V okviru interesnih dejavnosti je opredeljena tudi plesna dejavnost, ki se lahko izvaja kot ples, ljudski ples ali družabni ples. Izvajajo jo lahko vsi učitelji, ki imajo pogoje za delo na osnovni šoli in so si že oz. si morajo pridobiti ustrezna znanja s področja plesa na najmanj treh seminarjih v trajanju najmanj 16 ur za vsak posamezni sklop.

Za poučevanje v posebnem programu vzgoje in izobraževanja morajo učitelji in drugi strokovni delavci zadostiti kriterijem, ki so bili sprejeti s »Pravilnikom o izobrazbi učiteljev in drugih strokovnih delavcev v prilagojenih izobraževalnih programih osnovne šole z enakovrednim izobrazbenim standardom« (2015). Poučuje lahko posameznik, ki je dokončal univerzitetni študijski program defektologije, specialne in rehabilitacijske pedagogike ali magistrski študijski program druge stopnje specialna in rehabilitacijska pedagogika. Svetovalni delavec je lahko, kdor je končal: univerzitetni študijski program defektologije, pedagogike (smer pedagogika), psihologije, socialnega dela, socialne pedagogike ali specialne in rehabilitacijske pedagogike ali magistrski študijski program druge stopnje psihologija, pedagogika, socialno delo z družino, socialno vključevanje in pravičnost na področju hendikepa, etničnosti in spola, duševno zdravje v skupnosti, socialna pedagogika, specialna in rehabilitacijska pedagogika, supervizija, osebno in organizacijsko svetovanje, inkluzivna pedagogika ali inkluzija v vzgoji in izobraževanju. Vsebine s področja športa lahko v posebnem programu posreduje posameznik, ki je dokončal univerzitetni študijski program športne vzgoje ali magistrski študijski program druge stopnje športna vzgoja. Učitelj za področje glasbene vzgoje je lahko tudi, kdor je dokončal univerzitetni študijski program glasbene pedagogike ali magistrski študijski program druge stopnje glasbena pedagogika. Mednarodne raziskave (Bamford, 2006), ki so bile izvedene pod okriljem organizacij IFA-CCA, UNESCO in Australia Council for the Arts, kažejo, da se predmeti, pri katerih je vključena folklorna dejavnost, pojavljajo v učnih načrtih skoraj vseh držav sveta, ugotovili pa so tudi, da v petintridesetih državah po svetu primanjkuje ustrezno izobraženega kadra na področju umetnosti, ki bi lahko posredoval dotične vsebine učencem.

Učni načrt za glasbeno vzgojo v posebnem programu vzgoje in izobraževanja (Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod RS za šolstvo, 2004b) vsebuje

nekaj ciljev, ki so neposredno ali posredno povezani s folklornimi vsebinami in dejavnostmi. Primeri splošnih ciljev: *obranjati ljudsko izročilo z izvajanjem ustreznih ljudskih pesmi in plesov ter z izdelovanjem preprostih ljudskih instrumentov oblikovati pozitiven odnos do domače in tuje glasbene kulture, izražati glasbena doživetja in vsebine z gibalno, likovno ter besedno komunikacijo, razvijati interes in željo po glasbenem udejstvovanju in vključevanju v glasbene dejavnosti* (str. 5). Primeri operativnih ciljev na področju gibalnega izražanja na prvi stopnji: *spoznavajo dele telesa in njihovo funkcijo, se prosto gibljejo ob glasbi, se ritmično zibljejo ob umirjenih glasbenih vsebinah, opazujejo različna gibanja, skupinsko izvajajo elemente rajalnih iger* (str. 8). Na tretji stopnji se nabor ciljev na področju gibalnega izražanja nekoliko razširi: *spoznajo dele telesa in njihovo funkcijo, se prosto gibajo ob glasbi, korakajo ob glasbi, uskladijo gibanje telesa oz. dele telesa z ritmom posredovane glasbe, nakažejo gibanje melodije z gibanjem telesa, izvedejo elemente ljudskih plesov v gibanju, gibalno ponazorijo vsebine obravnavanih pesmi (dramatizacija pesmi)* (str. 20). Učni načrt vključuje tudi številne druge operativne cilje na področju poslušanja glasbe, igranja na instrumente, petja ter glasbeno-didaktičnih iger in drugih dejavnosti v povezavi z glasbo, ki se jih da povezati s folklornimi vsebinami in dejavnostmi.

Učni načrt za gibanje in športno vzgojo posebnega programa vzgoje in izobraževanja (Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod RS za šolstvo, 2004a) za prvi del (od treh) osnovnošolske ravni predlaga nekatere dejavnosti (plesanje ljudskih plesov, značilnih za pokrajino, igranje izštevank, utrditev znanih plesov), ki jih ravno tako lahko povežemo s folklornimi vsebinami in dejavnostmi.

Po Krofličevi in Gobčevi (1989) v plesni vzgoji uporabljamo tri različne oblike vzgojnega dela, in sicer skupno, skupinsko in individualno, Retuznik Bozovičar idr. (2011) dodajajo še obliko dela v parih. Najprimernejšo obliko dela izbere izvajalec sam, saj je le-ta odvisna od izbranega cilja, spodbud ter pogojev za delo. Vodje skupin se pravilnih plesnih drž in načinov podajanja plesnih korakov naučijo na raznih izobraževanjih. Prilagodijo se tudi določene plesne drže in motivi, ki jih mlajši otroci ne zmorejo izvesti tako, kot bi bilo to potrebno. Zato otrokom prilagodijo trokoračno in dvokoračno polko, pogosto tudi valčkov korak, prilagajajo trikorake, izpustijo intenzivnejše obrate, zibe z boki, klece ipd., a ne povsod ustrezno (Ramovš, 2000). Pri delu z učenci s posebnimi potrebami pa so ključne prilagoditve. Žal je *Učni načrt za glasbeno vzgojo v posebnem programu vzgoje in izobraževanja* (Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod RS za šolstvo, 2004b), kar se tiče vključitve specialnodidaktičnih priporočil, skromen. Med drugim je zapisano, da mora učitelj premišljeno

uporabljati najprimernejše metode ter učencem ves čas pomagati, da razvijajo preko petja, igranja, poslušanja in različnih iger glasbeno občutljivost. Ponuditi jim mora glasbo takih vsebin in v takih odmerkih, da jo bodo sposobni sprejeti in jim bo hkrati omogočala optimalen razvoj. Vsak učitelj si glede na sposobnosti učencev ustvari svoj način dela. Pri tem svobodno izbira program pesmic in melodij za

poslušanje, petje in igranje, gibalnih in glasbenodidaktičnih iger ter ostalih dejavnosti, ki jih vsebinsko povezuje s primernimi področji izobraževanja. (str. 24–25)

Znano je, da se ples uporablja tudi v terapevtske namene. Bannerman-Haigova (2006) pravi, da je naše gibanje pravzaprav naše vedenje. Terapevtska sfera pri plesni dejavnosti posega na področje telesa, uma ter njune interakcije: različne spremembe v telesu vplivajo na naše psihološko področje in obratno.

O folklorni dejavnosti učencev s posebnimi potrebami ne vemo veliko, zato smo izvedli raziskavo na reprezentativnem vzorcu, s katero smo med drugim želeli ugotoviti, ali se folklornim vsebinam in dejavnostim v polju posebnih potreb posveča dovolj pozornosti. Specialnodidaktični pristop na tem področju raziskovanja in strokovnega delovanja vsekakor zahteva interdisciplinarno povezovanje.

METODA

Problem in cilji raziskave

Glavni namen raziskave je bil preučiti stališča strokovnih delavcev v slovenskih vzgojno-izobraževalnih zavodih, ki izvajajo posebni program vzgoje in izobraževanja, do formalne izobrazbe in folklorne dejavnosti, vključevanja folklornih vsebin in dejavnosti ter njihov odnos do folklorne in dela v razredu ter uporabe folklornih vsebin v terapevtske namene. Proučiti smo želeli tudi, ali med skupinami pedagoških delavcev, ki delujejo na slovenskih vzgojno-izobraževalnih zavodih, ki izvajajo posebni program vzgoje in izobraževanja, obstajajo statistično pomembne razlike v proučevanih stališčih.

Raziskovalna vprašanja

RV1: Kakšna so stališča strokovnih delavcev slovenskih šol s posebnim programom vzgoje in izobraževanja do formalne izobrazbe in folklorne dejavnosti, do vključevanja folklornih vsebin in dejavnosti, kakšen je njihov odnos do folklorne in dela v razredu ter uporabe folklornih vsebin v terapevtske namene?

RV2: Ali med skupinami strokovnih delavcev (specialni in rehabilitacijski pedagogi, defektologi, inkluzivni pedagogi, socialni pedagogi, učitelji s specialno pedagoško dokvalifikacijo, drugi strokovni delavci) na šolah s posebnim programom vzgoje in izobraževanja obstajajo statistično pomembne razlike v stališčih do formalne izobrazbe in folklorne dejavnosti, vključevanja folklornih vsebin in dejavnosti ter odnosu do folklorne, dela v razredu in uporabe folklornih vsebin v terapevtske namene?

Hipoteze so implicitno izražene v obliki raziskovalnih vprašanj.

Vzorec

Raziskovalni vzorec vključuje 240 strokovnih delavcev z vseh 28 slovenskih šol s posebnim programom vzgoje in izobraževanja, iz enajstih statističnih regij Slovenije: gorenjske, goriške, jugovzhodne Slovenije, koroške, obalno-kraške, osrednjeslovenske, podravske, pomurske, posavske, savinjske in zasavske. Vzorec sestavlja 72 specialnih in rehabilitacijskih pedagogov (30,0 %), 69 defektologov (28,7 %), 41 inkluzivnih pedagogov (17,1 %), 32 socialnih pedagogov (13,3 %), 22 učiteljev s specialnopedagoško dokvalifikacijo (9,2 %) in 4 drugi pedagoški delavci (1,7 %). V strukturi vzorca glede na spol povsem prevladujejo ženske (236 oz. 98,3 %). Vzorec ocenjujemo kot reprezentativen. V raziskavi je bilo udeleženi 68 strokovnih delavcev (28,3 %), ki imajo nad 20 let delovnih izkušenj z učenci s posebnimi potrebami, 73 (30,4 %) je bilo takšnih, ki imajo od 10 do 20 let tovrstnih izkušenj. Od 5 do 10 let delovnih izkušenj s takšnimi učenci ima 58 anketirancev (24,2 %). Do 5 let delovnih izkušenj z učenci s posebnimi potrebami ima 41 anketirancev (17,1 %). Anonimno anketiranje po pošti smo izvajali od novembra 2019 do februarja 2020.

Merski instrument

Za potrebe raziskave je bil oblikovan anketni vprašalnik. Prvi del vprašalnika se nanaša na demografske podatke (spol, izobrazba, doba poučevanja, leta izkušenj z učenci s posebnimi potrebami in obiskovanje glasbene šole); drugi del vsebuje oblikovane trditve, ki se nanašajo na formalno izobrazbo in folklorno dejavnost, vključevanje folklornih vsebin in dejavnosti, odnos do folklorne in delo v razredu ter uporabo folklornih vsebin v terapevtske namene.

Anketiranci so svoje strinjanje izrazili s pomočjo petstopenjske lestvice, ki vsebuje naslednje stopnje: 1. sploh se ne strinjam, 2. ne strinjam se, 3. ne morem se opredeliti, 4. strinjam se, 5. popolnoma se strinjam.

Statistična analiza in merske karakteristike

Podatke smo analizirali s statističnim paketom SPSS. Za predstavitev vzorca in spremenljivk smo naredili frekvenčne porazdelitve in opisne statistike (aritmetična sredina, standardni odklon, minimum, maksimum). Za preverjanje zanesljivosti merskega instrumenta smo uporabili Cronbachov koeficient. Stopnjo strinjanja s trditvami smo ocenjevali na podlagi aritmetične sredine. Morebitne statistično pomembne razlike v stališčih med skupinami strokovnih delavcev smo preverjali s Kruskal-Wallisovim testom.

Objektivnost: objektivnost z vidika izvedbe testiranja je visoka, saj so navodila in preučevane trditve jasni in nedvoumni, vsak anketiranec pa je imel pri izpolnjevanju anketnega vprašalnika enake pogoje; objektivnost z vidika vrednotenja odgovorov je tudi visoka, saj je bila petstopenjska ocenjevalna lestvica enotna za vse udeležence. *Zanesljivost:* zanesljivost lestvice je sprejemljiva, saj

je vrednost Cronbachovega koeficienta $\alpha = 0,623$. *Veljavnost*: vsebinska veljavnost temelji na obravnavani literaturi.

REZULTATI IN DISKUSIJA

Formalna izobrazba in folklorna dejavnost

Preglednica 1: Frekvenčne distribucije (f%), aritmetična sredina (M) in standardni odklon (SD) stališč strokovnih delavcev do trditvev o formalni izobrazbi in folklorni dejavnosti

Trditev	(1) (%)	(2) (%)	(3) (%)	(4) (%)	(5) (%)	M	SD
S formalnim izobraževanjem sem pridobil/ /a dovolj znanja za posredovanje folklornih vsebin pri delu z učenci s posebnimi potrebami.	37,5	29,2	23,8	8,3	1,3	2,07	1,03
Folklorno interesno dejavnost v osnovni šoli s posebnim programom lahko poučuje samo glasbeni pedagog.	40,0	15,4	22,1	6,3	16,3	2,43	1,47

Opombe: naslovi stolpcev: (1) sploh se ne strinjam, (2) ne strinjam se, (3) ne morem se opredeliti, (4) strinjam se, (5) popolnoma se strinjam, M – aritmetična sredina, SD – standardni odklon.

Rezultati kažejo, da se kar 66,7 % strokovnih delavcev ne strinja s trditvijo, da so s formalnim izobraževanjem pridobili dovolj znanja za posredovanje folklornih vsebin pri delu z učenci s posebnimi potrebami, medtem ko se s tem strinja le 9,6 % anketirancev.

Trditev, ki pravi, da folklorno interesno dejavnost v osnovni šoli s posebnim programom lahko poučuje samo glasbeni pedagog, je (podobno kot prejšnja trditev) naletela na nestrinjanje več kot polovice (55,4 %) anketirancev. Kljub temu se jih 22,6 % strinja, da lahko folklorno interesno dejavnost poučuje samo glasbeni pedagog. Preostali (22,1 %) se pri tej trditvi niso mogli opredeliti.

Rezultati nakazujejo, da bi morali v procesu formalnega izobraževanja in usposabljanja različnih profilov strokovnih delavcev, ki delujejo v okviru posebnega programa vzgoje in izobraževanja, folklorne dejavnosti nameniti več pozornosti. Folklorne vsebine in dejavnosti, s poudarkom na ljudskih plesih, pesmih, rajalnih igrah, ljudskih šegah in navadah, pravzaprav predstavljajo del kulturnih vrednot, ki si zasluži odprtost izobraževalnega okolja. Morda rezultati skrivajo implicitno izraženo željo po vključevanju tovrstnih vsebin kot tudi pripravljenost za strokovno izpopolnjevanje in opolnomočenje na tem področju. V tem kontekstu bi bilo treba pozornost nameniti pridobivanju znanj, sposobnosti in spretnosti preko aktivne udeležbe študentov/učiteljev ter neka-

terim ključnim vsebinskim in izvedbenim razsežnostim (koreografski elementi, ljudske koreografije, interpretacija ljudskega plesa ipd.). Poseben izziv predstavljajo ožje interdisciplinarno povezovanje strokovnjakov in prenos znanj s področja folkloristike, etnokoreologije in didaktike glasbe na področje dela z učenci s posebnimi potrebami, oblikovanje specifičnih didaktičnih priporočil, prilagoditev, ustreznih metod in oblik dela kot tudi zagotavljanje ustreznih izobraževalnih virov s strokovnimi podlagami in primeri dobre prakse v dostopnih oblikah (didaktični priročniki, videoposnetki ipd.).

Vključevanje folklornih vsebin in dejavnosti

Preglednica 2: Frekvenčne distribucije (f%), aritmetična sredina (M) in standardni odklon (SD) stališč strokovnih delavcev do trditve o vključevanju folklornih vsebin in dejavnosti

Trditev	(1) (%)	(2) (%)	(3) (%)	(4) (%)	(5) (%)	M	SD
V svoje vzgojno-izobraževalno delo pogosto vključujem ljudske plesе.	7,9	22,1	40,0	21,3	8,8	3,01	1,05
V svoje vzgojno-izobraževalno delo pogosto vključujem ljudske pesmi.	4,2	13,3	32,5	29,2	20,8	3,49	1,09
V svoje vzgojno-izobraževalno delo pogosto vključujem ljudske rajalne igre.	5,0	18,8	39,2	29,2	7,9	3,16	0,99
V svoje vzgojno-izobraževalno delo pogosto vključujem ljudske šege in navade.	15,0	27,9	32,9	24,2	0,0	2,66	1,01

Opombe: naslovi stolpcev: (1) sploh se ne strinjam, (2) ne strinjam se, (3) ne morem se opredeliti, (4) strinjam se, (5) popolnoma se strinjam, M – aritmetična sredina, SD – standardni odklon.

V svoje vzgojno-izobraževalno delo ljudske plesе pogosto vključuje 30,1 % vprašanih. Skoraj identično število (30,0 %) anketirancev ljudskih plesov v svoje delo ne vključuje pogosto. Ostali se niso mogli opredeliti. Glede stališča o pogostem vključevanju ljudske pesmi v vzgojno-izobraževalno delo se polovica strinja; 17,5 % pa ljudske pesmi v svoje delo z učenci s posebnimi potrebami ne vključuje pogosto. Ljudskih rajalnih iger v svoje vzgojno-izobraževalno delo ne vključuje pogosto 23,8 % anketirancev. Tretjina vprašanih jih vključuje. 39,2 % se jih ne more opredeliti. Podobna neopredeljenost (32,9 %) je glede pogostosti vključevanja ljudskih šeg in navad, toda vseeno je nekoliko višji odstotek (42,9 %) takšnih, ki le-teh v svoje delo ne vključujejo pogosto. 24,2 % anketirancev se strinja s trditvijo, da v svoje delo pogosto vključujejo ljudske šege in navade. Dobro bi bilo, da bi pedagoški delavci v večji meri prepoznali prednosti in koristi folklornih vsebin ter dejavnosti. V tem sklopu trditve je najvišja povpreč-

na vrednost ($M = 3,49$; $SD = 1,09$) pri trditvi, povezani z vključevanjem ljudskih pesmi v vzgojno-izobraževalno delo.

Rezultati nakazujejo, da je v zavodih, ki izvajajo posebni program vzgoje in izobraževanja, še veliko možnosti in priložnosti kar se tiče učiteljevega vključevanja folklornih vsebin in dejavnosti v njegovo vzgojno-izobraževalno delo. Pri strokovnih delavcih oz. učiteljih bi bilo treba krepiti zavedanje, da imajo preučevane folklorne vsebine (ljudski ples, ljudske pesmi, rajalne igre, šege in navade) velik vzgojni in izobraževalni potencial. V vključevanju tovrstnih vsebin vidimo številne prednosti in koristi: zadovoljevanje potrebe po telesni aktivnosti učencev, potrebe po gibanju, pridobivanje znanj, sposobnosti in spretnosti, ohranjanje ljudske dediščine in tradicije, komunikacija skozi ples, spodbujanje motivacije, zabava, sodelovanje na šolskih prireditvah, razvoj odnosa posameznika do skupine, do plesnega partnerja ipd. S splošnega glasbeno-didaktičnega vidika pa pravzaprav zasledujemo celostni vidik glasbene vzgoje, ki izpostavlja pomen spodbujanja uravnoteženega učnega razvoja (Sicherl-Kafol, 2015) v smeri napredka in razvoja plesnega talenta na različnih področjih spremljanja (Baum idr., 2004) in zagotavljanja glasbenih spodbud za gibanje in ples, upoštevač razsežnosti ciljev gibalno-plesnih aktivnosti (Koban Dobnik, 2005). Učinki vključevanja plesa se kažejo v napredku na področjih pozornosti, vedenja, povezovanja uma s telesom, komunikacije, varnosti in stikov (Lobo in Winsler, 2006), učenje plesa preko igre pa prinaša tudi povezovanje gibalno-ritmične dejavnosti in usvajanje socialnih spretnosti (Deans, 2016). Posebno pozornost je treba nameniti tudi glasbenim metodam poučevanja in učenja (Sicherl Kafol, 2015), glasbenim dejavnostim (Borota, 2015) in oblikam vzgojnega dela na področju plesne vzgoje (Kroflič in Gobec, 1989).

Odnos do folklorne in delo v razredu

Kot je razvidno iz preglednice 3, ima večina anketiranih (89,6 %) do folklorne pozitiven odnos, preostali (10,4 %) se ob tej trditvi niso mogli opredeliti. Povprečna vrednost pri prvi trditvi v tem sklopu je visoka ($M = 4,43$; $SD = 0,68$). Rezultati so zelo spodbudni. Rezultati v zvezi s pozornostjo, ki jo strokovni delavci namenjajo folklornim vsebinam v razredu, so razpršeni. Skupno 42,1 % anketirancev je izrazilo strinjanje z drugo trditvijo v tem sklopu, 25,4 % se jih ni moglo opredeliti, 32,5 % se jih s trditvijo ne strinja. Povprečna vrednost se giblje okoli sredine lestvice ($M = 3,14$; $SD = 1,23$).

Visok rezultat na našem vzorcu v zvezi s pozitivnim odnosom do folklorne v svojih skritih bistvih verjetno ne pritrjuje ugotovitvi Ramovša (1999), da se folkloro pogosto pojmuje kot zastarelo, podeželsko in nazadnjaško. Na visoko izraženem pozitivnem odnosu do folklorne je treba graditi, kadar je govora o pozitivnih premikih na področju izobraževanja različnih profilov strokovnih delavcev, ki delujejo v vzgojno-izobraževalnih zavodih, ki izvajajo posebni program vzgoje in izobraževanja, kot tudi ostalih. Stališča uči-

Preglednica 3: Frekvenčne distribucije ($f\%$), aritmetična sredina (M) in standardni odklon (SD) stališč strokovnih delavcev do trditev o odnosu do folklorne in delu v razredu

Trditve	(1) (%)	(2) (%)	(3) (%)	(4) (%)	(5) (%)	M	SD
Do folklorne imam pozitiven odnos.	0,0	0,0	10,4	35,8	53,8	4,43	0,68
V razredu folklornim vsebinam namenjam dovolj pozornosti.	10,4	22,1	25,4	26,7	15,4	3,14	1,23

Opombe: naslovi stolpcev: (1) sploh se ne strinjam, (2) ne strinjam se, (3) ne morem se opredeliti, (4) strinjam se, (5) popolnoma se strinjam, M – aritmetična sredina, SD – standardni odklon.

teljev vsekakor lahko imajo pomembno vlogo pri njihovi odločitvi o vključevanju folklornih vsebin in dejavnosti v vsakodnevno pedagoško prakso, ki je odvisna tudi od preferenc učiteljev, stila poučevanja, učinkovitosti poučevanja, nenazadnje pa tudi od (ne)kompetentnosti in (ne)usposobljenosti za izvajanje folklornih dejavnosti. Preučiti bi veljalo domnevo, da bi lahko v vzgojno-izobraževalnih zavodih, ki ponujajo posebni program vzgoje in izobraževanja, bolje izkoristili možnost folklorne kot interesne dejavnosti (Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod RS za šolstvo, 2004a) kot tudi plesno dejavnost (interesna dejavnost), ki se lahko izvaja kot ples, ljudski ples ali družabni ples (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport in Zavod RS za šolstvo, 2014), kamor bi se lahko vključevali ustrezno usposobljeni strokovnjaki. V študijskih programih, ki skladno s »Pravilnikom o izobrazbi učiteljev in drugih strokovnih delavcev v prilagojenih izobraževalnih programih osnovne šole z enakovrednim izobrazbenim standardom« (2015) omogočajo poučevanje v posebnem programu vzgoje in izobraževanja, bi bilo treba promovirati folklorne dejavnosti in vsebine, kar bi pripeljalo do stanja, da bi strokovni delavci v svoji vsakodnevni pedagoški praksi v razredu temu morda posvečali več pozornosti. To nenazadnje omogočata tudi *Učni načrt za glasbeno vzgojo v posebnem programu vzgoje in izobraževanja* (Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod RS za šolstvo, 2004b) in *Učni načrt za gibanje in športno vzgojo posebnega programa vzgoje in izobraževanja* (Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod RS za šolstvo, 2004a).

*Uporaba folklornih vsebin v terapevtske namene**Preglednica 4: Frekvenčne distribucije (f%), aritmetična sredina (M) in standardni odklon (SD) stališč strokovnih delavcev do trditve o uporabi folklornih vsebin v terapevtske namene*

Trditev	(1) (%)	(2) (%)	(3) (%)	(4) (%)	(5) (%)	M	SD
Folklorne vsebine uporabljam v terapevtske namene.	38,3	28,3	15,4	15,8	2,1	2,15	1,16

Opombe: naslovi stolpcev: (1) sploh se ne strinjam, (2) ne strinjam se, (3) ne morem se opredeliti, (4) strinjam se, (5) popolnoma se strinjam, M – aritmetična sredina, SD – standardni odklon.

Rezultati v preglednici 4 kažejo, da več kot polovica anketirancev (56,6 %) folklorne vsebine ne uporablja v terapevtske namene, medtem ko jo 17,9 % uporablja za tovrstni namen. 15,4 % jih je neopredeljenih. Povprečna vrednost odgovorov ($M = 2,15$; $SD = 1,16$) je nizka.

Terapevtskim vidikom uporabe folklornih vsebin in dejavnosti na populaciji učencev s posebnimi potrebami bi v prihodnje veljalo nameniti posebno raziskovalno pozornost. V literaturi zasledimo ugotovitve o porastu uporabe glasbene terapije v svetu za zdrave posameznike (Hilliard, 2007; Flower in Oldfield, 2008; Ilie in Rehana, 2013; Koelsch, 2020) ter poudarek o vplivu glasbe na širši razvoj otrok z različnimi motnjami v obdobju osnovnega šolanja (Čebulc, 2009; Kopačin, 2014).

Rezultati primerjave stališč med skupinami strokovnih delavcev glede formalne izobrazbe in folklorne dejavnosti, vključevanja folklornih vsebin in dejavnosti, odnosa do folklorne in dela v razredu ter uporabe folklornih vsebin v terapevtske namene

V preglednici 5 je prikazana primerjava med skupinami strokovnih delavcev (specialni in rehabilitacijski pedagogi, defektologi, inkluzivni pedagogi, socialni pedagogi, učitelji s specialno pedagoško dokvalifikacijo, drugi pedagoški delavci) glede strinjanja s preučevanimi devetimi trditvami, ki se nanašajo na formalno izobrazbo in folklorno dejavnost, vključevanje folklornih vsebin in dejavnosti, odnos do folklorne in dela v razredu ter uporabo folklornih vsebin v terapevtske namene. Statistično pomembne razlike smo ugotavljali z uporabo Kruskal-Wallisovega testa.

Preglednica 5: Število (N), aritmetična sredina (M), standardni odklon, najmanjša (Min) in najvišja vrednost (Max) ter Kruskal-Wallisov test (p)

Trditev	Poklic	N	M	SD	Min	Max	p
S formalnim izobraževanjem sem pridobil/-a dovolj znanja za posredovanje folklornih vsebin pri delu z učenci s posebnimi potrebami.	SRP	72	2,06	0,96	1	5	0,525
	D	69	1,97	0,97	1	4	
	IP	41	1,93	1,13	1	5	
	SP	32	2,28	1,17	1	5	
	USPD	22	2,32	1,04	1	4	
	Drugo	4	2,25	0,96	1	3	
Folklorno interesno dejavnost v osnovni šoli s posebnim programom lahko poučuje samo glasbeni pedagog.	SRP	72	2,33	1,54	1	5	0,612
	D	69	2,36	1,49	1	5	
	IP	41	2,51	1,55	1	5	
	SP	32	2,84	1,35	1	5	
	USPD	22	2,32	1,25	1	5	
	Drugo	4	2,00	1,16	1	3	
V svoje vzgojno-izobraževalno delo pogosto vključujem ljudske plese.	SRP	72	3,15	0,96	1	5	0,219
	D	69	3,06	1,03	1	5	
	IP	41	2,85	1,13	1	5	
	SP	32	2,75	1,19	1	5	
	USPD	22	3,18	0,96	1	5	
	Drugo	4	2,25	1,26	1	4	
V svoje vzgojno-izobraževalno delo pogosto vključujem ljudske pesmi.	SRP	72	3,55	1,10	1	5	0,157
	D	69	3,69	0,99	1	5	
	IP	41	3,24	1,07	1	5	
	SP	32	3,53	1,27	1	5	
	USPD	22	3,14	0,94	1	5	
	Drugo	4	3,00	1,63	1	5	
V svoje vzgojno-izobraževalno delo pogosto vključujem ljudske rajalne igre.	SRP	72	3,15	0,88	1	5	0,705
	D	69	3,32	1,01	1	5	
	IP	41	3,03	1,01	1	5	
	SP	32	3,06	1,19	1	5	
	USPD	22	3,14	0,94	1	5	
	Drugo	4	3,00	0,82	2	4	

Trditev	Poklic	N	M	SD	Min	Max	p
V svoje vzgojno-izobraževalno delo pogosto vključujem ljudske šege in navade.	SRP	72	2,76	1,03	1	4	0,195
	D	69	2,81	0,97	1	4	
	IP	41	2,44	0,95	1	4	
	SP	32	2,38	1,13	1	4	
	USPD	22	2,64	0,79	1	4	
	Drugo	4	3,00	1,41	1	4	
Do folklorne imam pozitiven odnos.	SRP	72	4,43	0,71	3	5	0,991
	D	69	4,42	0,72	3	5	
	IP	41	4,39	0,59	3	5	
	SP	32	4,47	0,67	3	5	
	USPD	22	4,5	0,67	3	4	
	Drugo	4	4,5	0,58	4	5	
V razredu folklor- nim vsebinam namenjam dovolj pozornosti.	SRP	72	3,07	1,15	1	5	0,553
	D	69	3,33	1,23	1	5	
	IP	41	3,17	1,34	1	5	
	SP	32	2,84	1,32	1	5	
	USPD	22	3,23	1,07	1	5	
	Drugo	4	3,00	1,41	2	5	
Folklorne vsebine uporabljam v tera- pevtske namene.	SRP	72	2,28	1,19	1	5	0,551
	D	69	2,23	1,15	1	5	
	IP	41	1,95	1,16	1	5	
	SP	32	1,91	1,15	1	4	
	USPD	22	2,23	1,07	1	4	
	Drugo	4	2,00	1,41	1	4	

Legenda: SRP – specialni in rehabilitacijski pedagog, D – defektolog, IP – inkluzivni pedagog, SP – socialni pedagog, USPD – učitelj s specialno pedagoško dokvalifikacijo.

Pri vseh trditvah rezultati v preglednici 5 kažejo, da med šestimi skupinami reprezentativnega vzorca strokovnih delavcev (specialni in rehabilitacijski pedagogi, defektologi, inkluzivni pedagogi, socialni pedagogi, učitelji s specialno pedagoško dokvalifikacijo, drugi), ki smo jih vključili v raziskavo, ne prihaja do statistično pomembnih razlik v stališčih. To pomeni, da so stališča strokovnih delavcev do preučevanih trditev, ki smo jih predhodno preučevali po sklopih, zelo podobna. S tem prispevam dodatni argument za mogočo posplošljivost dobljenih rezultatov na celotno populacijo strokovnih delavcev

v vzgojno-izobraževalnih zavodih, ki izvajajo posebni program vzgoje in izobraževanja.

SKLEP

V pričujoči raziskavi so nas zanimala stališča strokovnih delavcev slovenskih šol s posebnim programom vzgoje in izobraževanja, povezana s folklorno dejavnostjo in vsebinami. Glavne ugotovitve se nanašajo na dejstvo, da strokovni delavci tekom institucionalnega izobraževanja niso pridobili dovolj znanja za posredovanje folklornih vsebin pri delu z učenci s posebnimi potrebami, iz česar izhaja, da je v zavodih, ki izvajajo posebni program vzgoje in izobraževanja, na tem področju še veliko možnosti napredka glede vključevanja folklornih vsebin in dejavnosti, s poudarkom na ljudskih plesih, ljudskih pesmih, ljudskih rajalnih igrah ter šegah in navadah. Temu pritrjuje ugotovljeno dejstvo, da imajo strokovni delavci zelo pozitiven odnos do folklorne nasploh. Ugotovitve predstavljajo izhodišče za prihodnje raziskave, ki bi pokazale na nujnost in uspešnost interdisciplinarnega pristopa različnih znanstvenih področij oz. podpodročij (specialne in rehabilitacijske pedagogike, didaktike glasbe, folkloristike, etnokoreologije, glasbene terapije, psihologije in kineziologije). Verjamemo, da bi oblikovanje specialnodidaktičnih priporočil (upoštevajoč vrste in stopnje primanjkljajev) omogočilo pozitivne premike na področju folklorne dejavnosti tako v vzgojno-izobraževalnih zavodih, ki izvajajo posebni program vzgoje in izobraževanja, kot tudi v slovenskem vzgojno-izobraževalnem prostoru nasploh.

Literatura

- Arh, D. (2009). *Poznavanje in uporaba ljudskih iger v vzgojno-izobraževalnem procesu razrednih učiteljev* [neobjavljeno diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani.
- Bamford, A. (2006). *The Wow factor: Global research compendium on the impact of the arts in education*. Waxmann.
- Bannerman-Haig, S. (2006). Stretching, tensing and kicking: Aspects of infantile movement in dance movement therapy with children and adolescents in special education. V H. Payne (ur.), *Dance movement therapy: Theory, research and practice* (str. 87–100). Routledge.
- Baum, S., Owen, S. V., in Oreck, B. A. (2004). Talent beyond words: Identification of potential talent in dance and music in elementary students. V E. Zimmerman (ur.), *Artistically and musically talented students* (str. 57–72). Corwin Press.
- Borota, B. (2015). *Glasbene dejavnosti in vsebine*. Univerzitetna založba Annales.

- Bucik, K. (2003). Plesno-gibalna terapija pri otrocih z motnjami komunikacije. *Defektologica Slovenica*, 11(1-3), 65-68.
- Bučar, F., Jakulin, V., Kušej, G., Ogrizek, M., Perenič, A., Sajovic, B., in Zabel, B. (2006). *Leksikon Sova*. Cankarjeva založba.
- Cvetko, I. (2008). Ljudska glasba. V N. Židov (ur.), *Med naravo in kulturo: vodnik po stalni razstavi Slovenskega etnografskega muzeja* (str. 124-131). Slovenski etnografski muzej.
- Čebulc, M. (2009). *Glasbeno udejstvovanje ter koncentracija in dosežki učencev* [neobjavljena doktorska disertacija]. Univerza v Ljubljani.
- Deans, J. (2016). Thinking, feeling and relating: Young children learning through dance. *Australasian Journal of Early Childhood*, 41(3), 46-57.
- Delavsko prosvetno društvo Svoboda in Folklorna skupina Bolnišnica (Ptuj). (2006). *Tako so nekoč plesali: 30 let Folklorne skupine Bolnišnica Ptuj*. Splošna bolnišnica dr. Jožeta Potrča.
- Ferenc Trampuš, T. (2016). Kuh'na? Se res kaj kuha? *Folklornik*, 12, 24-25.
- Flower, C., in Oldfield, A. (2008). *Music therapy with children and their families*. Jessica Kingsley Publishers.
- Fuchs, B., in Rački, T. (2006). *Ljudski plesi v osnovni šoli: priročnik za učitelje, mentorje in vaditelje*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Glatz, C. (2006). Otroška folklorna skupina klopotec. V Delavsko prosvetno društvo Svoboda in Folklorna skupina Bolnišnica (Ptuj), *Tako so nekoč plesali: 30 let folklorne skupine Bolnišnica Ptuj* (str. 101-106). Splošna bolnišnica dr. Jožeta Potrča.
- Globačnik, B., Šelih, A., Košak, B. M., Macedoni-Lukšič, M., in Vršnik Perše, T. (2012). *Zgodnja obravnava*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Glušič, H. (2007). Marija Stanonik: procesualnost slovstvene folklore. Slovenska nesnovna kulturna dediščina! Ljubljana: Založba ZRC, SAZU, 2006. 503 str. *Jezik in slovstvo*, 52(6), 85-86.
- Hilliard, R. (2007). The effects of orff-based music therapy and social work groups on childhood grief symptoms and behaviors. *Journal of Music Therapy*, 44(2), 123-138.
- Ilie, G., in Rehana, R. (2013). Effect of individual music listening on acute-stress recovery. *Canadian Journal of Music Therapy*, 19(1), 23-46.
- Janžič, M. (2007). Ljudski ples: šport ali umetnost? *Folklornik*, 3, 11-13.
- Jurišid, B. D. (B. l.). Šolsko obdobje (6-15 let). Zveza Sožitje. <http://www.zveza-sozitie.si/solsko-obdobje-615-let.html>
- Knific, B. (2005). Otroške folkorne skupine in njihovi programi: napotki za »začetnike« in smernice za ostale. *Folklornik*, 1, 42-46.
- Knific, B. (2007). Beseda urednika. *Folklornik*, 3, 6-7.
- Koban Dobnik, M. (2005). *Glasba in gib*. Založba Educa.
- Kobolt, A. (2011). Razumevanje in odzivanje na čustvene in vedenjske težave. *Socialna pedagogika*, 15(2), 153-173.

- Koelsch, S. (2020). A coordinate-based meta-analysis of music-evoked emotions. *NeuroImage*, 223(2), 1–10.
- Kopačin, B. (2014). Medsebojna povezanost inteligentnosti, glasbenih aktivnosti in družinskega okolja pri devetošolcih. *Revija za elementarno izobraževanje*, 2(7), 81–96.
- Krek, J., Globokar, R., Kalin, J., Kodelja, Z., Pribac, I. in Šimenc, M. (2011). Uvod. V Ministrstvo za šolstvo in šport, *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji* (str. 11–62). Pedagoški inštitut.
- Kroflič, B. (1999). *Ustvarjalni gib – tretja razsežnost pouka: učinki ustvarjalnega giba na nekatere vidike intelektualnega, emocionalnega in socialnega razvoja otroka*. Znanstveno in publicistično središče.
- Kroflič, B., in Gobec, D. (1989). *Plesna vzgoja za najmlajše: priročnik za vzgojitelje predšolskih otrok in učitelje*. Pedagoška obzorja.
- Lobo, Y., in Winsler, A. (2006). The effects of a creative dance and movement program on the social competence of head start preschoolers. *Social Development*, 15(3), 501–519.
- Mikuš Kos, A. (1999). *Različnim otrokom enake možnosti*. Zveza prijateljev mladine Slovenije.
- Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport in Zavod RS za šolstvo. (2014). *Posebni program vzgoje in izobraževanja*. http://mizs.arhiv-spletisc.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/posebne_potrebe/programi/posebni_program/Posebni_program_vzgoje_in_izob.pdf
- Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod RS za šolstvo. (2004a). *Učni načrt za gibanje in športno vzgojo posebnega programa vzgoje in izobraževanja*. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Izobrazevanje-otrok-s-posebnimi-potrebami/OS/Posebni-program-vzgoje-in-izobrazevanja/1-3-stopnja/gibanje_in_sportna_vzgoja-osn_raven.pdf
- Ministrstvo za šolstvo in šport in Zavod RS za šolstvo. (2004b). *Učni načrt za glasbeno vzgojo v posebnem programu vzgoje in izobraževanja*. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Izobrazevanje-otrok-s-posebnimi-potrebami/OS/Posebni-program-vzgoje-in-izobrazevanja/1-3-stopnja/glasbena_vzgoja-osn_raven.pdf
- Pečavar, N. (2004). Vedenjska in kognitivna terapija pri delu z duševno prizadetimi. V N. Anič (ur.), *Prispevki iz vedenjsko-kognitivne terapije* (str. 197–210). Društvo za vedenjsko in kognitivno terapijo Slovenije in Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše.
- Petovič, A. (2014). *Pomen plesnih dejavnosti na osnovni šoli Juričevega Drejkca Ravne na Koroškem* [neobjavljeno diplomsko delo]. Univerza v Ljubljani.
- Poljak Istenič, S. (2013). *Tradicija v sodobnosti: Janče – zeleni prag Ljubljane*. Založba ZRC.

- Pravilnik o izobrazbi učiteljev in drugih strokovnih delavcev v prilagojenih izobraževalnih programih osnovne šole z enakovrednim izobražbenim standardom. (2015). *Uradni list Republike Slovenije*, (65). Pridobljeno s <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAVI2433>
- Ramovš, M. (1980). *Plesat me pelji – plesno izročilo na Slovenskem*. Cankarjeva založba.
- Ramovš, M. (1992). *Polka je ukazana. Plesno izročilo na Slovenskem: Gorenjska, Dolenjska, Notranjska*. Založba Kres.
- Ramovš, M. (1999). Ljudske plesne pesmi na Slovenskem. *Traditiones*, 28(2), 167–175.
- Ramovš, M. (2000). *Polka je ukazana. Plesno izročilo na Slovenskem: Koroška in Zahodna Štajerska*. Založba Kres.
- Retuznik Bozovičar, A., Krajnc, M., Zupančič, D., Devjak, T., in Kalin, J. (2011). *V krogu življenja: pedagogika in pedagoški pristopi v predšolskem obdobju; učbenik za modul Pedagogika in pedagoški pristopi v predšolskem obdobju v programu Predšolska vzgoja*. Modart.
- Sicherl-Kafol, B. (2015). *Izbrana poglavja iz glasbene didaktike*. Pedagoška fakulteta.
- Slovenska akademija znanosti in umetnosti in Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša. (2015). *Slovar slovenskega knjižnega jezika* (2., dopolnjena in deloma prenovljena izd.). Cankarjeva založba.
- Stanonik, M., Terseglav, M., in Slavec Gradišnik, I. (2004). Folklor. V A. Baš idr. (ur.), *Slovenski etnološki leksikon* (str. 130–131). Mladinska knjiga.
- Zagorc, M. (2006). *Ples – ustvarjanje z gibom in ritmom*. Fakulteta za šport.
- Zakon o osnovni šoli (Zosn-UPB3). (2006). *Uradni list Republike Slovenije*, (81). <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2006-01-3535?sop=2006-01-3535>
- Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami (ZUOPP-1). (2011). *Uradni list Republike Slovenije*, (58). <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2011-01-2714?sop=2011-01-2714>
- Zavod RS za šolstvo. (2015). *Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami*.

Summary
UDC 025.178

In the presented research we were interested in the views of Slovenian primary school professionals who implement a special education program regarding folklore activities. One of the forms of expression in the field of musical art is dance, which is an important part of the musical content in school because, despite the agreed guidelines, it gives the individual the opportunity to bring authenticity to his or her movements. In the introduction, the article focuses on folklore activity, which is inseparably connect-

ed with folk dance, folk music, folk songs, dance games, jokes and habits. The discussion is transferred into the context of working with children with special needs, with a closer focus on a special educational program for children with moderate, severe and more severe intellectual disabilities, and other special programs where folklore is one of the possible activities of interest. It can be carried out by all teachers who are qualified to work in primary schools and who already have or need to acquire appropriate knowledge in the field of dance. The main aim of the research was to examine the views of professionals regarding work and inclusion of folklore activities and content in the special education program. We also wanted to examine whether there are statistically significant differences in views between groups of educational professionals working in Slovenian schools with a special education program. A survey questionnaire was designed for the needs of the research, using a five-point scale. The research sample is representative and includes 240 professionals from all 28 Slovenian schools with special education programs. Measurement parameters (objectivity, reliability, validity) were taken into account. The main findings relate to the fact that, during institutional training, professionals did not acquire sufficient knowledge to teach folkloric content when working with students with special needs, suggesting that there are still many opportunities for progress in the integration of folkloric content and activities, with a focus on folk dances, folk songs, folk games and customs and habits, in institutions that implement the special education program of education. This is confirmed by the fact that the professionals have a very positive attitude towards folklore in general. The results can represent a starting point for future research, which would confirm the need for an interdisciplinary approach in different scientific fields (special and rehabilitation education, music didactics, folklore, ethnochoreology, music therapy, psychology and kinesiology). We believe that the formulation of specific didactic recommendations (depending on the nature and level of deficits) would allow positive changes in the field of folklore in educational institutions implementing a special educational program of education, as well as in the field of education in general.